

Департамент культури КМДА
Музей театрального, музичного та кіномистецтва України

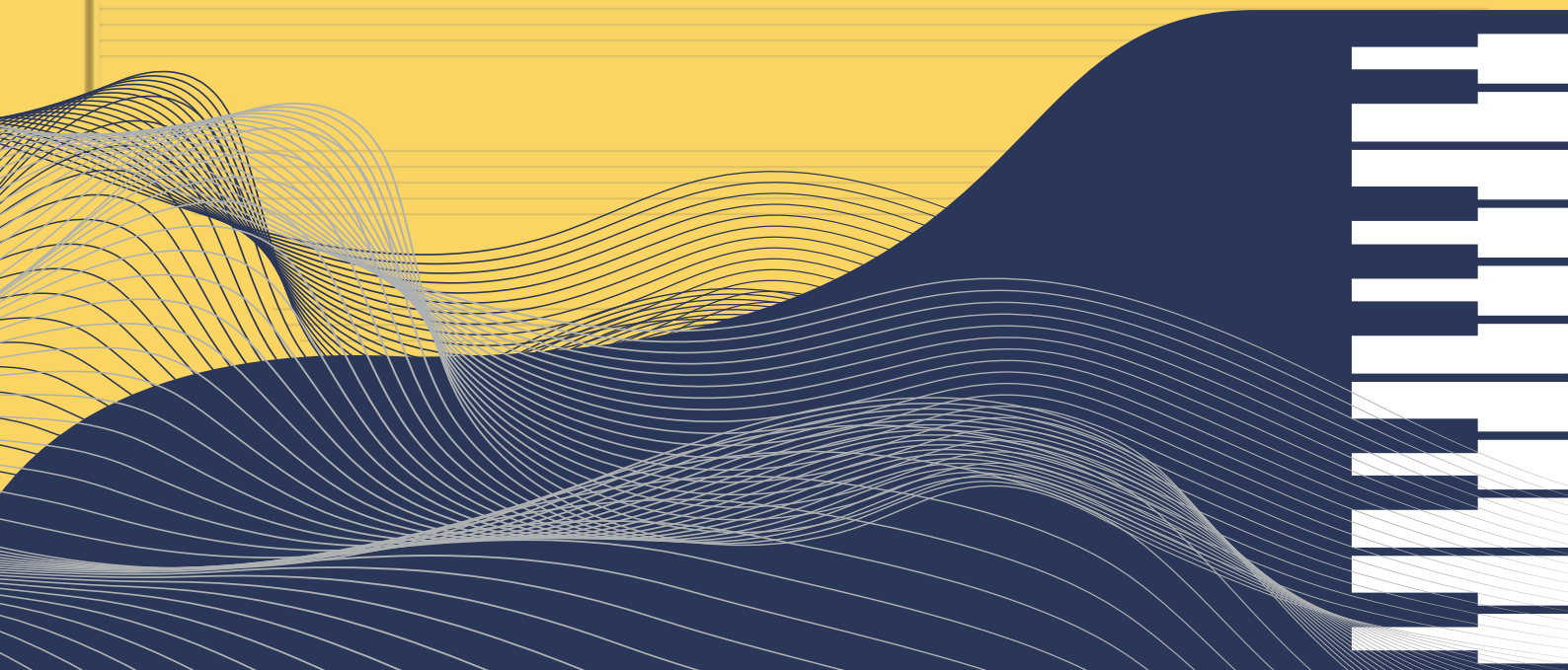
МУЗИЧНА КУЛЬТУРА В МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРИ

збірник матеріалів
наукових читань

Збірник містить статті, включені до IV наукових читань
«Музична культура в музейному просторі» (2020 р.)
Визначальним напрямком збірника є музейна педагогіка

Публікується тільки в електронному вигляді

Автори, тексти, 2020

ЗМІСТ

Гроздовська О.	Продовження кращих духовних традицій у сучасних музеях України.....	3
Дзюба Г.	Шкільний музей М. І. Вериківського напередодні 125-ти річчя від дня народження.....	7
Дубровіна І.	Організація ігрового дозвілля в закладах культурно-освітнього спрямування (музеї, бібліотеки).....	10
Плівачук К.	Виховання особистості засобами музейної педагогіки.....	13
Мельніченко Т.	Музичне мистецтво як засіб формування патріотичного виховання дітей у середовищі музею.....	17
Кроха З., Петровська Н.	Музейна педагогіка у вихованні дітей дошкільнят.....	19

Продовження кращих духовних традицій у сучасних музеях України

Музеї — це особливий пласт цивілізації, котрий несе світу народну культуру й традиції. Ще недавно музеї сприймалися учнями як щось архаїчне, статичне. Але завдяки непересічним особистостям — талановитим музейним працівникам, які з душею роблять свою справу, молоде покоління вивчає духовні традиції в музеях України, звертає увагу на дивовижний ланцюг взаємовпливу між людьми, цілими поколіннями. Це спонукало мене оприлюднити власні думки, узагальнення, спостереження із цього приводу.

Чим відрізняються виступи митців у концертних залах від творчих зустрічей у музеях? З таким запитанням я звернулася до Антона Олександровича Кармазіна, старшого наукового співробітника Музею театрального, музичного та кіномистецтва України. А. О. Кармазін — український композитор, історик, член Національної Спілки Композиторів України, активний учасник концертів у музеях Путивля, Нізах Сумської області. З авторськими концертами виступав в Устипузькому музеї Ігоря Стравинського (батько котрого вчився в Ніжинському ліцеї), Сонцевському меморіальному музеї Сергія Прокоф'єва, у квартирі-музеї ім. В. Косенка. Він є засновником Всеукраїнської конференції «Музична культура у музейному просторі», де учасники наукових читань мають можливість ділитися досвідом своїх науково-практичних креативних надбань, особливих традицій в музеях України. Маючи такий досвід виступів у музеях, Антон Олександрович відзначає особливу атмосферу музеїв — теплу, невимушену, довірливу, де виступати особливо легко. Це і невеличкі приміщення, камерні зали, картини... А найголовніше — завідувачі музеїв, які закохані в свою справу, щиро й тепло зустрічають гостей. Таку доброзичливу атмосферу відзначають усі учасники творчих зустрічей.

У Меморіальному музеї-квартирі В. С. Косенка, філії Музею театрального, музичного та кіномистецтва України, де ініціює, надихає та організовує такі зустрічі завідувач музею Володимир Григорович Мудрик — культуролог, послідовник традиційних зустрічей та невгамовний пошуковець нових ідей організації цікавих зустрічей-концертів у музеях України. Особливо хочу підкреслити його безцінний вклад в розвиток традицій музейної діяльності та їх оновлення.

В особі В. Г. Мудрика гармонійно поєднується такі риси як скромність, доброта, привітність, увага до кожного відвідувача та висока професійність. Володимир Григорович у своїй діяльності велику увагу надає просвітницькій музейній педагогіці, науково-методичній роботі. Як, приклад, 29–30 листопада 2018 року він організував Всеукраїнську конференцію, присвячену 80-річчю створення Музею-квартири В. С. Косенка «Віктор Косенко, його доба і культура XXI століття».

В. Г. Мудрик підкреслив роль відомих виконавців у поширенні світової музики, — титулованих оперних вокалістів, солістів Віденської опери, як Вікто-

рія Лук'янець, композиторів 60-десятників Юрія Іщенко, Лесі Дичко, скрипалів Ольги Карасько, З.О. Новгодовської (Берлін), віолончелістів Ольги Мінльграндт, Сергія Вакуленка, піаністів Анастасії Товстоног, Лесі Гришко, Віаліни Петриченко (Кьольнн, Німеччина), Олександра Березовського (Бостон, США), Аліни Грегуль (Україна, Італія), Людмили Марцевич, Ірини Шестеренко та багатьох інших.

Продовжуючи традиції просвітницької діяльності Віктора Косенка, Володимир Григорович Мудрик ініціював персональні виставки художників СХУ, серед яких Заслужені художники України Генрі Ягодкін, Анна Носенко, Тетяна Ягодкіна, Ольга Гальчинська, Антоніна Дубрівна та ін. Брали участь у творчих зустрічах музикознавці: проф. НМАУ Леся Олійник, Кіра Шамаєва, Олена Таранченко, Маріанна Копиця — Заслужений працівник культури України, Ольга Непосєдова, Роксана Скорульська, піаністи Тетяна Моргунова, Микола Чикаренко. Слід згадати неповторну творчу, доброзичливу атмосферу в контексті музичної педагогіки з багатьма запрошеними колективами шкіл України. Декілька разів таку невимушену атмосферу натхнення відчував і колектив Ніжинської дитячої хореографічної школи, який пов'язує багаторічна духовна дружба з Музеєм-квартирою Віктора Косенка у Києві.

На цих незабутніх концертах-зустрічах колектив мав щастя спілкуватися з Геннадієм Михайловичем Саськом — відомим українським композитором, Заслуженим діячем мистецтв України, Лауреатом премії ім. В.С. Косенка за визначний внесок у розвиток музичної творчості для дітей та юнацтва. Геннадій Михайлович — не тільки прекрасний композитор, але й має дар щиро, цікаво спілкуватися, дарувати мотивацію на творчість і натхнення. Згадуючи історії написання своїх творів, він ще й виконував їх. Живе спілкування з композитором надихало дітей на розкриття своєї творчості, із задоволенням грати доступні їм твори композитора.

Вивчаючи духовні традиції в музеях України, звертаєш увагу на дивовижний ланцюжок взаємовпливу між людьми, поколіннями, який надихає на особливі власні думки, узагальнення, рішення. «Пізнай свій рід, свій народ, свою землю — і ти побачиш шлях у життя. Шлях, на якому найповніше розкриються твої здібності. Ти даси йому продовження, вторувавши стежину. Із тієї стежини вже рушили у життя твої нащадки» (Григорій Сковорода).

Останнім часом музейна педагогіка стає все більш актуальною. Зміст екскурсій наповнюємо живим спілкуванням. Виступи дітей у музеях викликають особливі духовні емоції та незабутні враження. У відвідувачів музею поєднуються свідомі та підсвідомі естетичні рефлексії від побаченої й почутої краси та власних виступів. Музиканти, педагоги охоче беруть участь у таких виступах та організують їх. Музика проявляє себе як могутня інтегральна сила з іншими видами мистецтва, з музейними експонатами. Зрозуміло, що творці не тільки виступають у музеях, але й підкреслюють особливу роль музичних скарбів, яка збагачує зміст експонатів, атмосферу, що панує в залах. Завдяки неординарній, талановитій особистості Заслуженого працівника культури України, директора Ніжинської дитячої хореографічної школи Тимошенко Галини Львівни у мальовничому місті

Ніжині одним з наймолодших музеїв є музей старовинного вбрання та побуту Ніжинської дитячої хореографічної школи. У статті Г. Л. Тимошенко «Із досвіду роботи Народного музею українського старовинного вбрання та побуту Ніжинської дитячої хореографічної школи» ми бачимо, як поєднуються різні види мистецтва у музейній та навчальній діяльності колективу. Головна мета діяльності музею — допомогти учням знайти себе через сучасні форми навчання у вивченні змісту роботи музеїв у школі, залучення учнів до практичної виконавської діяльності.

Завдяки невгамовній творчій енергії Г. Л. Тимошенко 16 січня 2019 року у стінах Ніжинської дитячої хореографічної школи відбулося відкриття культурно-етнографічного простору «Українська світлиця».

Це було непересічне свято українських традицій: митці Ніжина, Чернігова, Києва, Сум щедро ділилися літературною, художньою спадщиною з дітьми та дорослими.

На полицях «Української світлиці» ми бачимо духовні дарунки викладачів, батьків, гостей. Тут книги ніжинських митців; 12 збірок народних пісень; збірки творів українських письменників; ноти духовних друзів — композиторів Г. Саська, А. Кармазіна, І. Шамо; ілюстрації художників В. Ратнера, О. Кошеля; народні ляльки та багато інших духовно цінних скарбів. У музею НДХШ є чимало шанувальників. Це Ганна Петрівна Приходько, видатний мистецтвознавець (м. Суми). Вона вражала своїми цікавими виступами в багатьох музеях України. Їй дуже сподобався Народний музей побуту та вбрання й Українська світлиця. Вона подарувала книгу з малюнками дітей, матеріали про Марію Заньковецьку.

А філософські вірші Ганни Петрівни Приходько підкреслюють роль музики та слова, бажання творити.

Казали люди — думать кинь про крила,
за них звияжні всі платили смертю.
навіки той стан землі немилий,
хто неба прагнув змалку надто вперто.
Ні, будь як всі, — юрба мені волала,
я ж — очі в небо, до зірок, до волі,
як в чорну прірву лють людська штовхала...
Та два крила подарувала доля...
Обпалені — не донесуть до раю,
лиш перехрестять простір світанково....
Я в серці маю те, що не вмирає, —
перо і пісню, музику і слово...

У музеях Ніжина існує багатовіковий досвід збереження традицій духовної енергії. У центрі Ніжина, на другому поверсі старовинної будівлі колишнього купецького зібрання, де нині розташувалася фундаментальна бібліотека Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, знаходиться Музей рідкісної книги ім. Г. П. Васильківського. Відвідувача відразу вражає атмосфера музею: запах старого паперу, величезні фоліанти у шкіряних та пергаментних палітурках із золотим тисненням, припалі віковим порошком незвичайного велетенського формату обкладинки, відрукувані червоною кіновар'ю вигадливі

кириличні заголовки, суворі, наче вишикувані на плацу, рядки готичних текстів. Директор бібліотеки, завідувач Музею рідкісної книги — Олександр Морозов.

«Безцінним даром є вміння чути душу людини. У людській душі так багато прекрасного, що треба, не соромлячись, відкривати її. Кожне слово — неосяжне» (М. Гоголь).

Минає час. З'являються нові постаті, які продовжують традиції збереження історії земляків та висвітлення діячів культури минулого й сучасного для майбутніх поколінь. У Ніжині живуть, працюють, наповнюють духовну енергетику міста непересічні особистості. Це насамперед — Тетяна Сидоренко, член Національної спілки письменників України, лауреат багатьох Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів і мистецьких премій. У художньому відділі краєзнавчого музею імені Івана Спаського була проведена презентація книги Тетяни Олексіївни «Ольга, дружина Пікассо» під музичний супровід. Таке поєднання викликало щирі вітальну реакцію директора музею Геннадія Дудченка та багатьох шанувальників творчості письменниці.

Особливий вклад у збереження духовних традицій вніс Володимир Ратнер, — людина зі світлою душею, сумський художник-графік. Його роботи знаходяться в музеях України та далеко за її межами. Одна з особливостей його індивідуальних рис — малювати виконавців у динаміці: в залах, музеях, на концертах, а потім дарувати їм свої роботи. Ми бачимо його в музеях м. Суми, Будинку-музеї А. Чехова, Музеї П. Чайковського (сmt. Низи Сумської обл.), Путивльському краєзнавчому музеї Сумської обл.

А ось враження про взаємодію музики з іншими видами мистецтва Надії Запорожець — музиканта, художника, громадського діяча: «Творчі стосунки з музично-виставковою роботою Путивльського краєзнавчого музею дали несподівані результати. З подивом для себе відкрила активізацію художнього впливу на особисту творчу діяльність. Створення колекції картин на тему «Слово о полку Ігоревім» стало для мене, для музиканта, періодом надзвичайного натхнення. Втілення графічних образів відбувалося під враженням постанов опери І. Бородіна «Князь Ігор» музичним театром «Юна опера» під керівництвом світлої пам'яті Володимира Скуротовського.

«Не йдіть слідами минулого, але шукайте те, що шукали вони». Ця мудрість від японського поета й філософа сімнадцятого століття Мацуо Басьо підтверджує вічність традицій духовної культури світу та надихає вивчати їх у планетарному масштабі, в історії своєї країни, творців, знаходити індивідуальні риси творчості.

У музейній сфері важливе окреслення різних шляхів взаємодії, зокрема створення мережі, що охоплює музеї різних рівнів і типів: національні, регіональні, місцеві.

Головні особливості діяльності музеїв — це творча атмосфера, співпраця, поєднання різних жанрів мистецтва, науково-методична діяльність, яка постійно надихає на духовне й естетичне збагачення споживачів.

Музичні скарги в музеях створюють, збирають особистості-ентузіасти своєї справи, альтруїсти, справою життя яких стало творити та щедро ділитися з людьми.

Ганна Дзюба,
кандидат мистецтвознавства,
викладач-методист, директор
музею Михайла Вериківського
Київської дитячої школи мистецтв № 2
ім. М. І. Вериківського

Шкільний музей М. І. Вериківського напередодні 125-ти річчя від дня народження

В 2021 році виповнюється 125 років від дня народження М. І. Вериківського, який по-праву вважається продовжувачем традицій класика української музики М. В. Лисенка. М. І. Вериківський володів особливим почуттям причетності до глибинних джерел національного мистецтва.

«Митець, свідомий свого покликання», «талановитий заспівувач», «сівач краси і добра», «неспокійний лірик»... Цими епітетами нагороджували Михайла Івановича Вериківського і з ними він живе у пам'яті народу.

Видатний композитор, диригент, педагог, учений, заслужений діяч мистецтв України увійшов в історію музичної культури як один з яскравих самобутніх і активних її творців. М. І. Вериківський був першим у відкритті багатьох жанрів в українській класичній музиці. До того ж, він опікувався вихованням молоді, хотів щоб кожна дитина була залучена до різних видів мистецтва.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 1999 року №1371 Київській дитячій школі мистецтв № 2 присвоєно ім'я Михайла Івановича Вериківського. З того часу в школі розпочалося активне вивчення життя і творчості композитора. Почали накопичуватися різні матеріали, пов'язані з його ім'ям: ноти, спогади, фотографії, публікації і т.ін.

Згодом, 24 листопада 2000 року (до 104-ї річниці від дня народження) відкрито шкільний музей композитора.

Значну допомогу у створенні музею надала родина Вериківських, а саме його доньки: старша Ірина Михайлівна Вериківська, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник відділу шевченкознавства Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, та молодша — Олена Михайлівна Вериківська — заслужений працівник культури України, завідувач відділу спеціального фортепіано Київського державного Вищого музичного училища ім. Р. М. Глієра, а також зять композитора Едуард Маркович Митницький — народний артист України, народний артист Росії, професор, художній керівник Київського академічного театру драми та комедії на Лівому березі Дніпра.

Експозиція музею широко висвітлює біографію М. І. Вериківського як композитора, диригента, музично-громадського діяча, педагога. Щорічно 1 вересня музей відвідують першокласники. Саме тут їх зустрічають директор Л. О. Ростовцева і викладачі. Тут проходить перший урок з використанням багатого експозиційного матеріалу, організовуються численні творчі зустрічі з майстра-

ми мистецтв, вечори-диспути, академічні концерти, екскурсії, лекторії, конкурси, показові уроки. Серед них і урок-презентація викладача Дзюби Г. А. на тему «Життя та творчість Михайла Івановича Вериківського», який відбувся 19 січня 2012 року в шкільному музеї і супроводжувався концертом з творів композитора.

З кожним роком значно розширюється і репертуар із творів М. Вериківського, який виконується учнями та викладачами школи.

Колектив школи підтримує творчі стосунки з родиною М. Вериківського, а також з хоровою капелюю «Почайна» (диригент Олександр Жигун), яка пропагує доробок українських авторів і, зокрема, М. Вериківського.

Відвідувачів музею кожного разу вражають такі експонати, як рукописи монументальних творів М. Вериківського: ораторії для солістів, хору та оркестру у 2-х частинах «Дума про дівку-бранку Марусю Богуславку» (1923), опери «Наймичка» за однойменною поемою Т. Г. Шевченка (1939-1943), яка була написана у співпраці з відомим українським поетом Костем Герасименком, вокальна поема «Чернець» для басу з оркестром теж на слова Т. Г. Шевченка (1943). Унікальними є також і інші експонати: фото батьків композитора, Кременецького комерційного училища, де Вериківський навчався у 1911–1914 роках та ін.

М. Вериківський вів багатогранну діяльність: композиторську, диригентську, був громадським діячем, і одним із перших увійшов до складу Всеукраїнського музичного товариства ім. М. Леонтовича. У музеї є фото приміщення на вулиці В. Підвальної, 15, в якому у 20-х роках працювало це товариство, фото президії, яку очолювали Пилип Козицький, Микола Грінченко, Михайло Вериківський (1924). Цікавими для відвідувачів музею є також статті: М. Вериківського «Оружием песни и музыки», П. Долиної «Нова українська опера» // Література і мистецтво — 31 грудня 1943 року; рецензія голови правління Спілки композиторів СРСР Р. Глієра на оперу «Наймичка».

Особливий інтерес представляють матеріали, пов'язані з педагогічною діяльністю Вериківського: хорова студія при Київській консерваторії, керована М. Вериківським, 1949 рік; клас професора М. Вериківського, випуск 1950 року. Окремі стенди в музеї — це афіші концертів. Вони присвячені увічненню пам'яті М. Вериківського до ювілейних дат; фотоматеріали про наукові конференції, присвячені 100-річчю від дня народження, 115-річчю, 116-річчю та ін. В рамках роботи шкільного музею викладач Дзюба Г. А. виступала з доповідями на Першій та Другій Всеукраїнських наукових конференціях в місті Кременці (до 115-ї річниці «Просвітницька діяльність шкільного музею М. І. Вериківського; до 120-ї річниці «Михайло Вериківський і традиції становлення музичної культури дитини»); а 23 листопада 2017 року на Всеукраїнській конференції «Мистецька освіта крізь призму сьогодення» провела урок на тему «Михайло Іванович Вериківський. Огляд творчості. Симфонічна поема «Веснянки».

Робота шкільного музею була відзначена також і в інших заходах, присвячених вшануванню пам'яті М. І. Вериківського. 21 листопада 2012 року (до 116-ї річниці від дня народження композитора) в конференц-залі Центрального державного архіву музею літератури і мистецтва України відбулася прес-кон-

ференція з нагоди передачі до ЦДАММ рукописної спадщини М. І. Вериківського, де брали участь провідні митці України — Е. М. Митницький, М. Б. Степаненко, М. Р. Черкашина-Губаренко, І. Д. Гамкало та ін. Були проведені бесіда про історію шкільного музею та концерт учнів школи, які виконали твори М. І. Вериківського.

Отже, з самого початку існування шкільний музей М. І. Вериківського став не чимось статичним та нерухомим, а він є часткою шкільного життя, що є відображенням музичного життя міста і країни. Так і повинні сприймати його відвідувачі.

Вже стало доброю традицією щороку «Концертом української музики» відзначати річницю від дня народження композитора. Ми з повним правом можемо сказати, що школа стала пропагандистом музики М. І. Вериківського. Вивчення творчості композитора ми проводили під різними ракурсами. Спочатку вивчали його вокальні твори та обробки народних пісень, потім фортепіанні твори.

30 березня 2011 року композитор Антон Олександрович Кармазін виступив у нашому шкільному музеї зі своїм творчим вечором, де був виконаний «Концерт для фортепіано» М. І. Вериківського. Виконували Ганна Усова, студентка Інституту музики ім. Р. М. Глієра, та викладач Людмила Гудович. Антон Кармазін написав також фортепіанний твір «Сюїта на тему Вериківського». Автор даної статті підготувала методичну доповідь «Фортепіанна творчість М. І. Вериківського у репертуарі учнів фортепіанних відділів музичних шкіл», куди ввійшли п'єси, які доступні для виконання учнями школи. До речі, з доповіддю «Фортепіанна музика Михайла Вериківського: досвід виконання у музеях» Ганна Дзюба виступала на Третій Наукових читаннях «Музична культура у музейному просторі», які відбулися 2 жовтня 2019 року у Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України.

Оглядаючи нині, напередодні 125-річного ювілею заслуги Михайла Івановича Вериківського в справі утвердження і розвитку української музичної культури, прагнемо не обійти увагою жодного аспекту його творчості, і зокрема, його зв'язок з творчістю великого Кобзаря Т. Г. Шевченка. Зазначимо, що через всю творчість композитора проходить ім'я Тараса Шевченка: опери «Наймичка» і «Сотник», хорова фантазія «Гайдамаки», вокальна поема «Чернець» — для басу з оркестром, численні хори, серед яких знаменитий «Світе ясний» — жіночий хор в супроводі фортепіано, «Ой гоп, таки-так» — чоловічий хор в супроводі фортепіано, літературно-музична композиція «Кавказ», «Думи мої» — обробка для голосу та фортепіано та ін.

Тож, останнім часом наші «Концерти української музики» в березневі дні ми присвячуємо двом видатним митцям — Т. Г. Шевченку і М. І. Вериківському. Цього року музей повинен переселитися у нове приміщення школи за адресою вулиця Бульварно-Кудрявська, 2, де ми і надалі будемо вивчати і пропагувати творчість М. І. Вериківського.

Ірина Дубровіна,
в кандидат педагогічних наук, доцент,
науковий співробітник НБУВ
імені В. І. Вернадського

Організація ігрового дозвілля в закладах культурно-освітнього спрямування (музеї, бібліотеки)

Сучасна позаурочна робота визначається як цілеспрямована виховна діяльність, яку організують і здійснюють учителі, вихователі, екскурсоводи, бібліотекарі з метою забезпечення культурно-освітньої компетентності школярів. Провідними формами роботи з ігрового дозвілля виступають наступні: вечори відпочинку, виставки, екскурсії, ігрові програми, конкурси, походи, зустрічі, вікторини, диспути, КВН, тренінгові заняття, свята, колективні творчі справи, колективне ігрове спілкування.

Особливість позакласної виховної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст діяльності відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності, самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій).

Серед багатьох закладів освітньо-культурного спрямування вирізняються музеї та бібліотеки.

Музеї (у перекладі з грецької мови — храм муз) — науково-дослідницькі та науково-просвітницькі установи, що здійснюють комплектування, зберігання, вивчення і популяризацію пам'ятників історії, матеріальної і духовної культури. За профілями розрізняють музеї історичні, технічні, природничі, мистецтвознавчі, літературні, а також меморіальні, комплексні, краєзнавчі тощо. Музеї виникли у XV — XVI століттях. На початку 70-х років XX ст. у світі налічувалось більше 12 тисяч музеїв.

Інтеграційний процес музеїв у дозвіллеву сферу виявляється у таких формах:

- створення у музейних закладах функціональних приміщень для проведення дозвіллевих заходів (концертні зали, клубні кімнати, оглядові майданчики, атракціони, гральні куточки);
- проникнення «індустрії дозвілля» в музеї (відкриття магазинів, сувенірних крамничок, кав'ярень, оренда музейних приміщень для проведення рекреаційних та розважальних заходів);
- використання в музейній діяльності дозвіллевих видів роботи (гуртки, хобі-групи, свята, театральні, музичні, літературні студії, тематичні вечори, конкурси, фестивалі, творчі лабораторії).

До методів, які стали використовуватись музейними закладами з метою залучення населення до культурно-дозвіллевої діяльності, належать: організа-

ція днів культури, мистецьких фестивалів, «міських» свят, виставок живопису, скульптури, історії, архітектури; створення «мистецтвотек»; систематичні трансляції радіо- та телепередач; удосконалення маркетингової діяльності музеїв; активізація участі молоді через освітні, культурно-мистецькі, дозвілєві проєкти; реалізація просвітніх та культурних програм для дорослих; усунення бар'єрів (культурних, мовних, архітектурних) для доступу до музейних цінностей людей з особливими потребами; створення систем пільг для волонтерів.

Сучасні музеї світу використовуються як культурно-мистецькі, дозвілєві центри.

Пріоритетними в музейній діяльності залишаються освітні програми для підлітків. Їх мета полягає в культурному розвитку дитини, поглибленні знань про історію своєї країни, її мистецтво, літературу, народну творчість на основі першоджерел, а не підручників. Освітні та наукові програми музеїв розробляються й для студентської молоді. Музей — це не лише місце зібрання великих мистецьких колекцій, а й науковий заклад, центр поширення знань, в якому зберігаються архіви, довідкова документація, наукова література тощо.

Основні функції музеїв:

- зберігаюча (збереження цінних музейних експонатів та вивчення на їх основі історії Вітчизни, міста, села, рідного краю, навчального закладу тощо);
- освітня (загальний розвиток, підвищення культурного й освітнього рівня);
- меморіальна (трансляція історичних фактів представникам підростаючого покоління, бо без минулого немає майбутнього).

Музеї відіграють особливе значення в оволодінні знаннями з історії та національної культури, суспільствознавства, краєзнавства, підвищення інтелектуального рівня, виховання патріотизму. Музейна робота є одним із засобів прищеплення молоді соціально значущих цінностей. Формами музейної роботи є: залучення учнів (студентів) до поповнення фондів музею новими експонатами, пошукової і дослідницької діяльності, створення у класах (групах) літописів про життя класу (групи) протягом навчання тощо.

Існує багато музеїв, що функціонують на громадських засадах: музеї історії освіти, трудової та бойової слави, історії навчального закладу, етнографічні, історії культури та побуту тощо. У таких музеях учні під керівництвом учителів проводять пошукову роботу, збирають різні експонати та матеріали за музейною тематикою, готують та проводять екскурсії, займаються дослідженнями різного характеру, проєктують та оформляють музейні експозиції, організовують різні виховні справи на базі музеїв, зокрема зустрічі та свята. Основний профіль громадських музеїв — історико-патріотичний.

Якщо в навчальному закладі створено музей, то він покликаний реалізувати такі функції:

- науково-методичну (документування історії закладу, збір та збереження музейних експонатів);
- виховну (сприяння реалізації виховних завдань шляхом звернення до історії розвитку закладу);

- адаптаційну (ознайомлення учнів (студентів) з традиціями закладу, системи освіти);
- культурно-просвітницьку;
- методичну;
- інформаційну.

Позаурочну виховну роботу у бібліотеках розглядають як поєднання позакласної та позашкільної роботи, як взаємодію двох важливих ланок виховання, спрямованих на досягнення єдиної мети — гармонійного розвитку дітей та молоді, виявлення талановитих і обдарованих вихованців, створення умов для виховання найбільш талановитих і обдарованих.

Розкриття сутності позаурочної виховної роботи не буде повним, якщо не врахувати виведених із практичної виховної діяльності суттєвих закономірностей, які одночасно виступають і принципами процесу виховання:

- виховання особистості відбувається тільки у процесі її включення у знайомство з книгами та інформаційними артефактами;
- у процесі виховання необхідно виявити високий гуманізм і повагу до дитини у поєднанні з високою вимогливістю;
- необхідно розкривати перед учнями перспективу їхнього росту, допомагати їм досягати успіху через залучення до читання та пізнання нового;
- необхідно враховувати вікові та індивідуальні інтереси учнів.

Завдання бібліотек спрямовані на закріплення і поглиблення знань, набутих у процесі навчання; розширення загальноосвітнього кругозору учнів, формування у них наукового світогляду; формування інтересу до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей і нахилів; організацію дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг.

Враховуючи, що дозвіллева діяльність за своїм змістом має бути соціально значимою, тобто сприяти всебічному розвитку особистості (а такою є вся діяльність, що пронизує позакласні виховні справи), то всі вони, організовані у години дозвілля, є формами, в яких виявляється дозвіллева діяльність школярів. Отже, кожна форма дозвіллевої діяльності має бути виховною справою.

Якщо розглядати виховні справи як уособлені системні утворення, можна виділити їх узагальнену структуру: цілепокладання, планування; організація і підготовка; безпосереднє здійснення справи; аналіз досягнутих результатів.

Різноманітність форм позакласної виховної роботи постійно поповнюється новими формами, що відповідають тим умовам шкільного життя, яке постійно змінюється. Часто основи їх змісту і методики черпаються з популярних ігор — телевізійних передач (КВН, «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?», «Поле чудес», «Відгадай мелодію», «Поклик джунглів», «Чудова сімка», «Розумниці і розумники» тощо). Значний вклад у розробку нових форм виховної роботи зроблений І. П. Івановим (80-і роки ХХ століття) та Н. Є. Щурковою (90-і роки ХХ ст.)

Розважальні форми роботи не можуть і не повинні виконувати тільки розважальну функцію: вони будуть розважати по-справжньому тільки тоді, коли вно-

ситимуть у свідомість і почуття дітей уявлення та знання про щось раніше невідоме і впевненість у власній значущості в системі міжособистісних взаємин. А щоб забезпечити це, потрібно добре продумати організацію справи, залучити до її організації та проведення максимальну кількість учасників (в оптимальному випадку — всі учасники повинні почувати себе відповідальними організаторами форми роботи, яка проводиться), зробити так, щоб вихованці добре відпочили.

Таким чином, розважальні форми виховання (якщо вони правильно педагогічно продумані, підготовлені і проведені) сприяють інтелектуальному і духовному розвитку школярів, зміцненню їх здоров'я.

Катерина Плівачук,
доцент каф. суспільно-гуманітарної освіти
Комунального навчального закладу
Київської обласної ради «Київський
обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів»,
канд. пед. наук, доцент, заслужений
вчитель України (м. Біла Церква, Київська обл.)

Виховання особистості засобами музейної педагогіки

Соціальне середовище на сьогодні є важливим фактором впливу на особистість. З огляду на пріоритет особистісно-розвивальної освіти й виховання, важливим є музейна педагогіка.

Музейна педагогіка вирішує проблеми залучення учнівської молоді до дослідницької діяльності засобами музейної експозиції. Вважаємо, що для інтелектуального перетворення особистості музейна педагогіка сприяє всебічному розвитку учня, активному пізнанню навколишнього світу. Саме музейна педагогіка здійснює передачу культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музею.

Завдання музейної педагогіки випливають із вимог сьогодення, мудрого використання історичної та культурної спадщини нашого народу у системі навчально-виховної роботи. Їх мета полягає в свідомому сприйнятті навчального матеріалу і має передбачати навчальні та виховні задачі, допомагати у підвищенні інтересу учнів до навчання [3].

Український дослідник музейної педагогіки О. Караманов виокремлює сім музейно-педагогічних прийомів:

- прийом показу — головний прийом і головний складник музейного заняття, що спрямовує увагу на риси та ознаки предметів;

- прийом коментування використовують тоді, коли експонат демонструється у процесі розвитку або руху;
- прийом руху допомагає пізнати музейний об'єкт і закріплює знання, а увагу акцентує на окремих деталях;
- прийом реконструкції полягає у відтворенні події або епохи шляхом образної розповіді, за допомогою якої музейний педагог немовби робить слухача дійовою особою якоїсь події, ситуації;
- прийом локалізації подій характеризують особливо сильним емоційним впливом, що полягає у «прив'язуванні» певної історичної події до певного місця;
- прийом порівняння полягає в зіставленні різних ознак одного й того ж експоната або різних об'єктів між собою. Порівнювати можна ознаки та особливості певних предметів у різних історичні епохи, вираження схожих почуттів різними авторами в різних експонатах;
- прийом цитування дає можливість загострити інтерес слухачів на якомусь факті, події, явищі, надає більшої авторитетності висловлюванням педагога [5].

Основними напрямками роботи музейної педагогіки можна визначити такі, як:

- робота з музейною аудиторією;
- розвиток здатності сприймати музейну інформацію;
- створення в музеях умов, які б дозволяли краще сприймати музейну інформацію;
- навчання розуміти мову музейної експозиції;
- використання і популяризація новітніх технологій музейної освіти у формі окремих проектів на різних майданчиках із залученням різноманітних партнерів [3].

Вважаємо, що в час реформи освіти кожен із прийомів музейної педагогіки можна певним чином використовувати для розвитку ключових компетенцій учнів. Сучасна українська школа має забезпечувати виховання особистості, здатної до продуктивної творчої праці, яка успішно реалізується в соціумі як людина, громадянин, сім'янин, професіонал. Доведено, що саме в шкільному віці діти вчаться приймати самостійні рішення, відповідати за власний вибір, бути відповідальним, свідомим і активним. Важливого значення набуває виховання особистості, яка є освіченою і вихованою, а заклад освіти має стати для неї островом любові, добра і милосердя.

Зокрема, у педагогіці проблеми успіху соціально успішної особистості, вказується у формуванні системи діяльності музеїв при навчальних закладах та ролі музейно-педагогічних засобів у навчально-виховному процесі. Це все регламентується «Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України», затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195 [4]. Завдяки новітнім технологіям, ці музеї є своєрідною творчою лабораторією виховання учнів, у якій на основі застосування різних видів практичної діяльності педагога прищеплюють

підростаючому поколінню якості свідомих громадян, виховують у них національний світогляд, національну культуру. Вони є важливими засобами навчально-виховної роботи для формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів українського народу [6].

У Сквирському академічному ліцеї діти ознайомлюються зі зразковим музеєм закладу освіти у першому класі. Дуже важливо те, що до цього заходу залучені старшокласники ліцею. У музеї зібрані матеріали з 26-річної історії закладу освіти. Експонати закладу освіти розповідають про історію створення ліцею, про досягнення учнів та вчителів, цікаве життя закладу. У музеї ліцею проводять тематичні екскурсії, зустрічі з випускниками, письменниками.

Гурток екскурсів, керівником якого є заслужений вчитель України, кандидат педагогічних наук В. І. Цимбалюк, проводять екскурсії не лише як просте споглядання, а дають можливість ліцеїстам долучатися до пошуково-дослідницької діяльності.

У музеї історії навчального закладу зібрано скарби учнівської творчості у щорічниках: альманасі «Юність», часописах «Учительський вогник», «Вісник Сквирського академічного ліцею», збірки: «Сонячне сяйво» Катерини Козловської, «Моя Україна» Олени Павленко, «Таємнича записка» Лесі Бакути, «Перлини мого серця» Наталії Шнуренко, «Крила» Ляни Цапок, «Дивосвіт» Марини Максимчук, «У вінок Кобзаря я влітаю слова» Анастасії Кондратенко та ін. За програмою гуртка екскурсів, який будується на добровільних засадах, ліцеїстам надається можливість формувати стійкий інтерес і потреби у творчій самореалізації, виховувати любов до рідного краю, формувати національно-культурну ідентичність. Ліцеїсти під науковим керівництвом В.І. Цимбалюка беруть участь у підготовці та захисті науково-дослідницьких проєктів, членами гуртка екскурсів підготовлено багато науково-дослідницьких робіт в Малій академії наук, які одержали призові місця в районі та області. Лише за останні роки були досліджені такі теми: «Саліма Музиченко і Сквиря», «Вадим Бойко і Сквиря», «Крила моєї душі», «Топонімічні назви країн Європи», «Два крила людського щастя», «Слово о полку Ігоревім та «Велесова книга», «До проблеми виникнення писемності в Україні», «Поет-шістдесятник Володимир Підпалій та його «тиха лірика», «Сонячні кларнети» як поетичне відкриття в літературі (до проблеми новаторства ранньої творчості Павла Тичини)» та інші. Цінним є те, що юні музеєзнавці займаються краєзнавчою роботою, здійснюють краєзнавчі дослідження з історії Сквирщини, Київського Поросся, зв'язків М. Рильського із Сквирєю [8].

Зазначимо, робота гуртка екскурсів при Сквирському зразковому ліцейному музеї спрямована на задоволення інтересів і потреб ліцеїстів, їх інтелектуальний, духовний та емоційний розвиток.

Роблячи висновки, можемо сказати, що використання елементів музейної педагогіки дає можливість: підвищити інтерес дітей до навчання; посилити міжпредметні зв'язки; використовувати нестандартні види занять; підвищити загальний рівень культури учнів та впливати на формування їхнього свідомого став-

лення до культурної спадщини людства; виховувати пізнавальні інтереси через краєзнавство, історію своєї родини, свого народу, рідного краю.

Отже, музейна педагогіка активно сприяє процесу виховання особистості, формуванню нового способу мислення, підвищенню мотивації до навчальної діяльності, що відповідає сучасним тенденціям освіти.

Використана література:

1. Александрова Є. В. Віртуальна екскурсія як одна з ефективних форм організації навчального процесу. *Історія України.*, 2010. №10. С. 22–24.
2. Бех І. Д. Духовність особистості у парадигмальному представленні. Теоретичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. Наук. Праць. – К., 2016. Кн.1.
3. Гогіберидзе Г. М. Формирование музейной педагогики / Гогіберидзе Г. М., Чесняк М. Г. // Преподавание истории в школе. 2007. № 8. С. 3–5
4. Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14> .
5. Самсакова І. В. Виховання особистості учня засобами музейної педагогіки// Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. 2015. Вип. 68. С. 119–123. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn-2015-68-22>.
6. Свиридюк О. Інтерактивні технології у навчально-виховному процесі / О. Свиридюк // Директор школи. – К., 2006 р. – № 46 (430). С. 12–15.
7. Щербак Д. Становлення і розвиток музейної педагогіки в Україні // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наукових праць. Вип. 1. К. — Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2009. 231 с.
8. Цимбалюк В. І. Від гімназії — до ліцею: Столітня історія навчального закладу. В. І. Цимбалюк. — Біла Церква, 2009.
9. Якубовський В. І. Музеєзнавство. Навчальний посібник-практикум / В. І. Якубовський. — Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2006. 272 с.

Тетяна Мельніченко,
музичний керівник санаторного закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) № 23 «Дзвіночок»
Білоцерківської міської ради Київської області

Музичне мистецтво як засіб формування патріотичного виховання дітей у середовищі музею

Відродження і розвиток національних традицій у культурі, мистецтві та освіті є одним із пріоритетних напрямків державної культурної політики. Україна відкриває себе світові та відкриває себе для себе. Саме тому звернення до свого коріння та вивчення невідомих та слабо вивчених сторінок свого минулого дозволить краще зрозуміти наші ментальні координати та спираючись на ці знання побудувати стратегію оновлення духовного життя нашої нації.

Сучасне (постіндустріальне, інформаційне) суспільство ставить високі вимоги щодо морального та духовного виховання нашої молоді, а духовність має зростати з покоління в покоління. Формування гармонійної особистості неможливе без оволодіння духовною та історико-культурною спадщиною людства. Багаті пласти цієї культури донесли до нас усна народна творчість, звичаї та обряди, пісні та думи, народні ремесла, батьківсько-материнська педагогіка, українські народні інструменти. Етнокультурні дослідження, глибоке пізнання рідного краю, задоволення історико-культурних, навчальних, пізнавальних потреб молодого покоління немислиме без функціонування мережі музеїв.

Сьогодні музей є ефективною базою для спілкування, джерелом культурно-освітнього процесу, навчально-виховне середовище якого сприяє виробленню у дітей (молоді) власної системи цінностей, водночас закладаючи основу для розуміння інших культур та систем цінностей; спрямовує на формування ціннісного ставлення до свого народу, Батьківщини, держави, нації а також на національну свідомість і гідність.

Виховання в дітей справжнього патріотизму має відбуватися «від серця до серця». Зокрема, на музичних заняттях його здійснюють через різні види музичної діяльності. Та саме гра на музичних інструментах викликає найбільше захоплення у дошкільнят. У процесі гри на музичних інструментах удосконалюються естетичне сприйняття й естетичні почуття дитини. Вона сприяє становленню та розвитку таких вольових якостей, як витримка, наполегливість, цілеспрямованість, посидючість.

Діти завжди бажають дізнатися про незвичайний чи невідомий інструмент, випробувати його у грі.

Музейні експонати мають унікальну особливість впливати одночасно на інтелектуальні, вольові та емоційні сторони особистості дитини. Музей дає змогу донести до дітей різноманітність способів, за допомогою яких можна ознайомитися з надбаннями культури, сформувати у них стійку потребу отримувати естетичну насолоду від творів мистецтва, історії виникнення, побутування та звучання старовинних музичних інструментів.

Споконвіку український народ прагнув висловити за допомогою національної інструментальної музики свої думки, душевні переживання, а в цьому йому допомагали найрізноманітніші музичні інструменти, які створювали талановиті майстри.

В даний час з'явилася величезна кількість нових музичних інструментів, видозмінилися старі інструменти. Сучасна електронна музика передбачає лише імітацію звучання справжніх музичних інструментів. Великі концертні зали не всім доступні. І в зв'язку з цим діти знають лише маленьку частину величезного світу, недоотримують тих музичних вражень, які можуть дати українські музичні інструменти у всьому своєму різноманітті!

Познайомитися із унікальними старовинними українськими народними інструментами, історією їх походження, виготовлення та грою на них можна, завітавши у Музей театрального, музичного та кіномистецтва України, який входить до комплексу музеїв, розташованих на території Києво-Печерської лаври.

В музеї є постійно діюча виставка «Живі струни України» — одна з найпривабливіших та найпопулярніших експозицій цього закладу. Вона демонструє розмаїття музичного інструментарію українців. Ідея виставки полягає у висвітленні розмаїття музичного інструментарію колекції, показі найбільш цікавих та значимих інструментів. Саме інструментальне наповнення експозиції складають музичні інструменти, що були залучені до музейної колекції різними шляхами. За роки збирання колекції до неї потрапили давні інструменти невідомих майстрів, витвори українських майстрів, меморіальні інструменти й ті, що представляють музичну промисловість, а також експериментальні, механічні та інструменти народів Світу.

Щоб сформувати інтерес до історії виникнення українських музичних інструментів і їх різноманітності, способів гри на них, активізувати бажання слухати і насолоджуватися народною музикою, екскурсовод цікавою розповіддю вводить дошкільнят у світ історії та технології виготовлення кожного з них, розповідає про виконавців, які грали на цих інструментах, і хто передав їх музею.

Голоси старовинних музичних інструментів можна почути під час екскурсії по виставці. Обов'язково демонструється звучання кількох інструментів. Запорукою успіху у розвитку особистості є компетентнісний підхід. А компетентність — це вміння реалізувати отримані знання. І тому важлива роль відводиться екскурсоводу, якому особливо необхідно вміти передати знання, зацікавити, спонукати до пізнання, навчання та виховання маленьких відвідувачів.

Через ознайомлення із старовинними музичними інструментами, діти матимуть змогу знати, який вигляд мають і як називаються народні інструменти, як на них грають, в яких регіонах України вони побутують. На основі цих знань діти виховуватимуть у собі інтерес та повагу до національної музичної культури, розвиватимуть власну ерудицію, фантазію та допитливість.

Від музею відвідувач чекає вражень, живого та online спілкування, можливості «культурно відпочити». Це колись (років так 20–30 тому), музей, як школа та бібліотека, був чи не єдиним місцем здобуття знань, необхідних для соціального

успіху. Сьогодні ж Інтернет, велика кількість книг, ТВ-програм та художніх фільмів з історії заповнюють пробіли в знаннях і надають вражень. Та вони ніколи не стануть конкурентами музею, за однієї умови: дозволити відвідувачу не тільки бачити, чути, але й доторкнутись до музейного предмета. Це те, чого ніколи не дадуть сучасні технології. Музеям нагально слід вирішити проблему урівноваження своїх функцій: збереження історичних пам'яток — з одного боку, і їх доступності — з іншого. Тоді музеям не буде рівних, тоді музеї отримають більш важливе місце в житті суспільства. До них будуть йти як до філософа чи майстра — добровільно, і отримувати знання і досвід з роздумом, через дію, відчуття і на особистому прикладі.

Зінаїда Кроха,
завідувачка дошкільного навчального закладу № 2
«Берегиня» (м. Біла Церква Київської області)

Наталя Петровська,
вихователь-методист
дошкільного навчального закладу № 2
«Берегиня» (м. Біла Церква Київської області)

Музейна педагогіка у вихованні дітей дошкільнят

«... музей як спосіб пізнання світу містить великий потенціал для особистісного розвитку дошкільнят, він розширює „середовище існування“ дитини вже з дошкільного віку, є місцем інтелектуального відпочинку. Специфікою такого музею є те, що він „служить“ своїм організаторам, які є і творцями, і „користувачами“ створеного»
В. Любарова

Музейна педагогіка є інноваційною технологією у сфері особистісного виховання дошкільників, створює умови занурення особистості дитини у спеціально організоване розвивальне предметно-просторове середовище. Музейна педагогіка розглядає музей як місце, де виховуються почуття і формується особистісне емоційне ставлення до певних історичних подій, фактів, історико-культурної спадщини, побуту, звичаїв і традицій українського народу тощо. У сучасних дошкільних навчальних закладах вже стало доброю традицією створювати музеї, музеї-кімнати, міні-музеї, керуючись при цьому Положенням «Про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 04.09.2006 р. № 640, Листом МОН від 25.07.2016 р. № 1/9-396 «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» та іншими нормативними документами.

Використання засобів музейної педагогіки в дошкільному закладі дає змогу пробудити в дітях відчуття приналежності до свого роду, до рідної землі, прагнення долучитися до культури українського народу, його історії, традицій. Міні-музей в дошкільному навчальному закладі — це особливий розвивальний простір, створений з метою долучення дитини до світу мистецтва, розширення її культурного й національного світогляду, формування життєвої компетентності.

Музей у сучасному дошкільному закладі — це не лише науково-просвітницький осередок, але й центр культури, який розв'язує завдання розвитку, навчання та виховання особистості, тобто він інтегрований в освітньо-виховний процес. Музейні експонати мають унікальну особливість впливати одночасно на інтелектуальні, вольові та емоційні сторони особистості дитини.

Педагоги дошкільних закладів добре усвідомлюють, що музей як спосіб пізнання світу містить великий потенціал для особистісного розвитку дошкільнят. Важливою особливістю міні-музеїв як складової розвивального середовища дошкільного навчального закладу є участь у їхньому створенні дітей, батьків, педагогів. Дошкільники мають відчуття своєї причетності до облаштування міні-музею — узяти участь в обговоренні його тематики, по можливості взяти участь у збиранні експонатів, поповнювати експозицію своїми малюнками, виробами, проводити екскурсії для молодших тощо. Таким чином, міні-музей у дошкільному навчальному закладі має бути центром пробудження дитячої творчості. Діяльність дитячих музеїв спрямована не на запам'ятовування суми знань, а на розвиток бажання та вміння вчитися. В сучасному розумінні міні-музеї — це освітні осередки, які створені відповідно до певної теми і можуть містити, крім «музейних експонатів», дитячі роботи, фотоматеріали, ілюстрації, короткі описи експонатів, відповідну дитячу літературу та ін. Вони є частиною освітнього простору дитячого садка, де відбуваються заняття, екскурсії, експериментально-дослідницька та самостійна діяльність дітей. Міні-музеї здатні збагатити дитину враженнями від нових і незнайомих предметів, які вона не могла бачити в доступній їй дійсності, розвивати її пізнавальні здібності та уявлення про навколишній світ. Дитина має можливість у таких міні-музеях брати вироби у руки, розглядати їх, обстежувати тактильно, а також переставляти на інше місце, створювати власну експозицію. У звичайному музеї дитина — лише пасивний спостерігач, а тут вона — співавтор.

Отже, метою міні-музеїв у дошкільному закладі є:

- розширення освітнього простору дошкільного закладу;
- залучення педагогів, батьків та дітей до пошукової, краєзнавчої, художньо-естетичної роботи;
- виховання шанобливого ставлення до традицій, звичаїв та ремесел українського народу;
- формування потреби не лише зберігати духовні скарби українців, а й примножувати їх;
- виховувати національно-патріотичні почуття та гордість за Україну.

Музей дає змогу донести до дітей різноманітність способів, за допомогою яких можна ознайомитися з надбаннями культури, сформувати у них стійку потребу отримувати естетичну насолоду від творів мистецтва. Завдяки музейній педагогіці педагоги-«дошкільники» мають змогу формувати в кожного дошкільника здатність до творчості, розвивати уяву дітей, навички продуктивної діяльності та самостійності.

Використана література:

1. Беленька Г. В. Місце музейної педагогіки в освітньому процесі сучасного дошкільного навчального закладу [Електронний ресурс] / Г. В. Беленька // Педагогічна освіта: теорія і практика. — 2015. — Вип. 18. С. 396–400. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_72.
2. Білопола Л. Дошкільникам про природу рідного краю, або Екологічний музей у дошкільному закладі / Л. Білопола // Вихователь-методист дошкільного закладу. — 2015. № 7. С. 48–55.
3. Валько С. Й. Шляхи формування національної свідомості дошкільників засобами музейної педагогіки / С. Й. Валько // Методологічні проблеми викладання суспільствознавчих дисциплін у сучасному освітньому процесі. Луцьк, 2010. С. 188–193.
4. Жураковська О. Музей у дитячому садку: [добірка статей] / О. Жураковська // Дитячий садок (Шкільний світ). — 2012. — № 18. — Вкладка. С. 1–8.
5. Кутеньова Н. «Школа маленького екскурсовода» — середовище для формування музейної культури старших дошкільників / Н. Кутеньова // Вихователь-методист дошкільного закладу. — 2015. — № 7. С. 33–37.
6. Шевченко Т. Музей у дошкільному навчальному закладі / Т. Шевченко // Вихователь-методист дошкільного закладу. — 2009. — № 4. С. 17–26.